

sociální
sociální

politika

ČÍSLO 2 / 1991 - PŘÍLOHA

ZÁCHRANNÁ SOCIÁLNÍ SÍŤ

Publikovaný materiál vychází ze zprávy předložené ministrem práce a sociálních věcí ČSFR Petrem Millerem federální vládě s datem 29. listopadu 1990.

Společenská závažnost sociálních důsledků liberalizace cen a dalších projevů ekonomické reformy vyžaduje ofenzivní přístup státu. Předpokládáné snížení cen reálných příjmů, změny struktury a snížení osobní spotřeby a především snížení životní úrovně budou vyvolávat sociální napětí, kterému je nezbytně čelit. K tomu je třeba vytvořit záchrannou sociální síť a mechanismus přizpůsobování sociálních a mzdových příjmů růstu životních nákladů tak, aby byla udržena reálná hodnota dávek doplňujících příjem sociálně slabých skupin obyvatelstva, a aby nikdo nezaviněně neklesl do situace bída, kdy jeho základní životní potřeby (bydlení, výživa a ostatní potřeby) nebudou uspokojeny společensky přijatelným způsobem. Záchranná sociální síť je systém opatření, jimiž stát garantuje všem občanům minimální úroveň pomoci při závažných sociálních situacích. Reálná hodnota pomoci a záruk, které stát bude prostřednictvím této sítě poskytovat, musí reagovat na vývoj životních nákladů tak, aby nikdo nezaviněně neklesl do situace bída, to znamená, že růst životních nákladů bude touto sítí plně pokryt. Záchrannou sociální síť tvoří:

MINIMÁLNÍ MZDA

Minimální mzda je státem stanovená nejnižší peněžní částka, která přísluší pracovníkovi za vykonanou práci. Na minimální mzdu má nárok každý pracovník nezávisle na jeho pracovním zařazení, vykonávané pracovní činnosti, osobní výkonnosti a platební schopnosti zaměstnavatele. Nedosáhne-li pracovník podle mzdových obecně závazných předpisů, vnitřních mzdových předpisů nebo kolektivních smluv v kalendářním měsíci minimální mzdu, zaměstnavatel mu rozdíl doplatí.

Výše minimální mzdy se stanoví tak, aby kryla výdaje na základní životní (osobní) potřeby pracovníka na úrovni společensky uznaného existenčního minima.

K 1. 1. 1991 se stanoví minimální mzda ve výši 1750 Kčs měsíčně (alternativní návrh 1850 Kčs) resp. 9,50 Kčs (alt 10 Kčs) na hodinu (při zákonné pracovní době 42,5 hod).

Výše minimální se upraví vždy, když životní náklady (sledované měsíčně podle úředních údajů publikovaných ústředními statistickými orgány za domácnosti dělníků a zaměstnanců) vzrostou o více než 5% nad úroveň, pro kterou byla stanovena dosud platná výše minimální mzdy.

Výši minimální mzdy a podmínky jejího poskytování stanoví vláda ČSFR svým nařízením.

Navrhaným pojetím minimální mzdy jsou pracovníci ochráněni na všech pracovních místech; tato mzda musí být vyplacena bez ohledu na výsledky práce zaměstnance a platební schopnost zaměstnavatele. To ovšem nevylučuje možnost, aby zaměstnanec, který neplní své pracovní povinnosti, nedostal výpověď; zaměstnavatel v tržních podmínkách bude vždy dbát, aby přínos ze zaměstnání pracovníka byl vyšší než náklady, které na jeho zaměstnání vynaloží.

Minimální mzda nezajišťuje základní životní potřeby rodin pracovníků; ty jsou vedle mzdy zajišťovány dalšími příjmy (pracovní, sociální příjmy, výnosy z majetku aj.); pokud rodinné příjmy nedosahují hranice sociální potřebnosti, lze ji zvýšit výpomocí poskytovanou orgány sociální péče.

Zabezpečení nezaměstnaných občanů

Nezaměstnaný občan bude mít nárok na hmotné zabezpečení ve formě příspěvků v nezaměstnanosti. Příspěvek v nezaměstnanosti bude činit v prvních 6 měsících nejméně 60% z průměrného měsíčního čistého výdělku, dosahovaného v posledním zaměstnání a v dalších 6 měsících nejméně 50% tohoto výdělku. Horní hranice příspěvku v nezaměstnanosti se nestanoví. Minimální výše příspěvku v nezaměstnanosti je stanovena (při týdenní zákonné pracovní době) v částce odpovídající minimálnímu důchodu stanoveného jako jediný

zdroj příjmu jednotlivce vypočteného podle předpisů o sociálním zabezpečení. Ve stejné výši bude poskytován také občanům, kteří nebyli v posledních třech letech zaměstnání (např. absolventi škol, ženy pečující o malé děti) a nárok na hmotné zabezpečení v době nezaměstnanosti jim vznikl započtením těchto náhradních dob.

Celková úroveň nově přiznaných příspěvků v nezaměstnanosti bude reagovat na růst mezd, z nichž bude odvozena. Aby se zachovala reálná hodnota příspěvku v nezaměstnanosti po celou dobu jeho vyplácení, bude jeho výše valorizována při zvýšení průměrné mzdy alespoň o 5%.

Minimální příspěvek v nezaměstnanosti bude automaticky valorizován v souvislosti se zvyšováním důchodu poskytovaného jednotlivci jako jediný zdroj příjmů podle předpisů o sociálním zabezpečení. Bude tak reagovat na růst částky, která bude považována za existenční minimum.

Kromě příspěvků v nezaměstnanosti občan, který byl ze svého posledního zaměstnání uvolněn v souvislosti s prováděním organizačních změn, bude hmotně zabezpečen ještě dvojnásobkem svého průměrného měsíčního hrubého výdělku. Na základě kolektivní smlouvy mu bude moci uvolňující organizace poskytnout ještě další odstupné, a to až trojnásobek jeho průměrného hrubého měsíčního výdělku. Občan, kterému je poskytován příspěvek v nezaměstnanosti, bude moci být zaměstnán příležitostnými pracemi. Jestliže však výdělek v jednotlivém měsíci přesáhne částku 800 Kčs, bude se jeho příspěvek v nezaměstnanosti o tuto částku krátit. Poskytování hmotného zabezpečení bude podstatnou součástí péče státu o tyto občany, současně však bude také neustále vyhledávat místa vhodná pro nezaměstnaného občana, zprostředkovávat mu nové zaměstnání, zajišťovat rekvalifikaci a dodávat podněty k vytváření společensky účelných pracovních míst. Budou se organizovat i veřejně prospěšné práce na kratší časové období, jestliže umisťování nezaměstnaných občanů bude mimořádně obtížné. Zvláštním způsobem řešení příspěvek uchazeči o zaměstnání, který nastupuje rekvalifikaci zabezpečovanou úřadem práce.

Zabezpečení sociálně potřebných občanů a rodin s dětmi

Občanům a rodinám s dětmi, jejichž příjem nestačí k zajištění výživy, osobních potřeb a nákladů na bydlení alespoň na společensky uznané minimální úrovni, bude stát poskytovat dávky sociální péče.

Pro rozhodnutí o možnosti poskytovat uvedené dávky nebo služby sociální péče slouží stanovené výše částek potřebných k zajištění úhrady nákladů domácnosti, výživy a ostatních potřeb s dětmi, starých a invalidních občanů a dalších specifických skupin občanů (tzv. hranice sociální potřebnosti).

Od 1. 1. 1991 budou částky potřebné k zajištění výživy a ostatních

osobních potřeb stanoveny takto: x)
u dítěte do 6 let
u dítěte od 6 do 10 let
u ostatních občanů

860 Kčs/měs.
960 Kčs/měs.
1060 Kčs/měs.

U občanů v příslušnou částku budou tyto částky činit:

u dítěte do 6 let 1310 Kčs/měs.
u dítěte od 6 do 10 let 1410 Kčs/měs.
u ostatních občanů 1510 Kčs/měs.

K uvedeným částkám se připočítává potřebná k úhradě nákladů na domácnost, která pro rodinu s dětmi bude činit 600 Kčs měsíčně, pro jednotlivce nebo manželskou dvojici 400 Kčs měsíčně.

Nedosahuje-li příjem rodiny (občana) do něhož se od 1. 1. 1991 započítává státní vyrovnávací příspěvek, těchto částek, může být dávkami sociální péče celkový příjem rodiny (občana) zvýšen na úroveň těchto částek účelově i výše. Stanovené částky jsou minimální na území celého státu a jednotlivé regiony by v rámci svých pravomocí mohly stanovit tyto hranice vyšší.

Úprava hranic sociální potřebnosti bude provedena vyhláškou FMPSV při každém zvýšení životních nákladů o 5%. V případech, kdy ke zvýšení životních nákladů bude docházet cen zejména základních životních potřeb, bude třeba hranice sociální potřebnosti upravovat častěji (např. 1x za měsíc).

V návaznosti na úpravu hranic sociální potřebnosti bude nutné také zvýšit vyhláškou FMPSV horní hranice příspěvku na výživu dítěte.

Nejčastěji vyplácenou dávkou sociální péče pro rodiny s dětmi je příspěvek na výživu dítěte, který se poskytuje na 54 tis. dětí.

Opakující se dávky sociální péče se vyplácejí ročně zhruba 120 tis. starých a invalidních občanů, jednorázové peněžité příspěvky asi 330 tis. občanů, věcných pomoci je ročně poskytováno zhruba 80 tis.

Tato skupina dávek představuje do budoucna významný operativní nástroj státu k okamžitému krytí zvýšených životních nákladů. Vzhledem k početnosti skupin občanů nacházejících se těsně nad hranicí sociální potřebnosti, je nutno předpokládat několikanásobné zvýšení počtu osob, jimž tyto dávky budou vypláceny. Při častějších změnách bude velmi administrativně náročné zvládnout poskytování dávek sociální péče. Bude třeba vyřešit operativně jejich poskytování např. vyplácením v hotovosti, prostřednictvím šeků nebo stravenek, poskytováním naturálních požitků (stravy apod.).

Nízké důchody, které jsou jediným zdrojem příjmů

Při stanovení hranice nízkých důchodů, které jsou jediným zdrojem příjmů, bude vláda vycházet z nákladů potřebných na úhradu základních životních potřeb. Zvýšení těchto důchodů se v zásadě provede vždy, pokud růst nákladů na úhradu základních životních potřeb dosáhne více než 5 procent.

Při růstu cen základních životních potřeb je nezbytné vždy zabezpečit životní potřeby důchodců s nízkými důchody včasným zvýšením hranice nízkých důchodů, a to i tehdy, pokud dojde k dočasnému snížení reálných příjmů ostatních občanů. Při rozhodování o zvyšování ostatních vyplácených důchodů bude potřeba vždy zvážit i potřebu zvýšení těchto hranic s přihlédnutím k očekávanému vývoji cen základních životních potřeb. S ohledem na způsob výplaty důchodů je totiž třeba vycházet z toho, že od rozhodnutí o úpravě zvýšených důchodů uplynou 2 měsíce a při prudkém nárůstu cen by tedy potřeby důchodců nebyly zajištěny. Možnost zvyšovat tyto důchody na základě nařízení vlády vyplývá ze zmocnění pro vládu v § 169 odst. 2 zákona č. 100/1988 Sb. v platném znění.

Zádná úprava v oblasti bydlení (změna právních institutů, zvyšování cen nájemného, energií a služeb s bydlením souvisejících) nesmí přinutit občany s nízkými příjmy opouštět své přiměřené bydlení (tzn. byt, který není nadměrný apod.).

Stejně tak nesmí výše úhrady nákladů na přiměřené bydlení ohrožovat uspokojování ostatních životních potřeb těchto občanů na společensky uznané úrovni.

Zvláštní ochrany bydlení bude třeba uplatňovat pro určité sociální skupiny obyvatel (např. pro občany zdravotně postižené, užívající zvláštní upravené byty). Při ochraně bydlení bude nezbytné respektovat i regionální podmínky.

Kategorie občanů s nízkými příjmy může být rozmanitá a proměnlivá. Některé skupiny obyvatel v ní budou trvale (např. část důchodců) a jiní určitou dobu vlivem specifických sociálních situací případně kumulace (Např. doba nezaměstnanosti, nemoc, další mateřská dovolená, neúspěch v podnikání apod.).

Uvedené zásady budou realizovány prostřednictvím dávek sociální péče a vytvořením právních záruk ochrany nájemníků (např. v domech v soukromém vlastnictví).

Poskytování ustavní sociální péče

Ustavní sociální péče (např. v domovech důchodců) na standardní úrovni je v případě nezbytnosti dostupná všem potřebným občanům, bez ohledu na jejich příjmovou situaci a po úhradě nákladů za státní ústavní péči jim zůstane stanovený minimální zbytek důchodu, který se bude s růstem životních nákladů valorizovat. Diferenciace takové úhrady může nastat v případě, že uživatel služby zvolí vyšší kvalitu či rozsah péče.

Cenové vlivy, které zvýší náklady na ústavní sociální péči, vyvolají nezbytnost zvýšit úhradu za poskytovanou péči. Tuto zvýšenou úhradu však bude možné od příjemců ústavní sociální péče požadovat současně s valorizací jejich důchodů. Úpravy budou provedeny změnou vyhlášky FMPSV č. 149/1988 Sb. v níž by byly stanoveny základní částky úhrady a minimálního zbytku důchodů.

Příspěvková, mezdová a směrný příjmy státu

Smyslem navrhovaných opatření je vytvořit mechanismy, které by přizpůsobovaly úroveň nominálních mezd a sociálních příjmů vývoji životních nákladů tak, aby - podle druhu (charakteru a účelu) příjmu - bylo snížení reálné úrovně buď ekonomicky a sociálně přijatelné, nebo byla reálná náplň příjmu zachována.

NOMINÁLNÍ MZDY

Směrný růst mezd

Od roku 1991 se pro jednotlivé roky stanoví (po dohodě v tripartitním jednání) na podkladě dosavadního hospodářského vývoje (tvorby národního důchodu, společenské produktivity práce) a jeho výhledu a vývoje životních nákladů vstupní (základní) směrný růst průměrných mezd a tvoří hranici, od níž vývoj mezd zahrnutých do nákladů je v podnikatelské sféře regulován zvláštním odvodem.

Pro rok 1991 se navrhuje vymezit vstupní směrný růst mezd tak, aby odpovídal růstu životních nákladů v roce 1991 vyvolanému vlivem centrálních cenových opatření v roce 1990, která nebyla obyvatelstvu kompenzována státním vyrovnávacím příspěvkem. Navrhuje se vstupní směrný růst pro podnikatelskou sféru 5%, pro rozpočtovou sféru 6%.

Pro rok 1991 se navrhuje, aby se vstupní směrný růst mezd přizpůsoboval růstu životních nákladů, pokud v průběhu roku index těchto nákladů po každém čtvrtletí kumulativně od počátku roku proti úrovni životních nákladů na konci roku 1990, překročil deset procent.

Vychází se ze skutečnosti, že vstupní směrný růst se nepřizpůsobuje růstu životních nákladů v plném rozsahu. Za každé jedno procento zvýšení životních nákladů nad hranici 5% /alt. 10%/ se vstupní růst zvyšuje o 0,5% až 0,6%. Při růstu životních nákladů o více než 35% se za každé 1% nad tuto hranici zvýší směrný růst o 0,7% až 0,9%.

V rámci upraveného směrného růstu mezd se přizpůsobují individuální mzdy pracovníků v průběhu roku růstu životních nákladů za podmínek stanovených v kolektivních smlouvách; postup podniků a organizací se usměrňuje jen metodicky.

Nově vytvářený mechanismus přizpůsobování úrovně a vývoje nominálních mezd růstu životních nákladů je vynucován ekonomickými a sociálními riziky plynoucími z předpokládaného růstu spotřebitelských cen, který se očekává v prvním období přechodu na tržní hospodářství v desítkovém řádu (v roce 1991 se vzestup spotřebitelských cen odhaduje minimálně na 30%); záměrem je ovlivňovat vývoj nominálních a reálných mezd tak, aby objektivně vynucované snížení reálné úrovně mezd nevedlo k tak výraznému snížení poptávky obyvatelstva, které by zásadně narušilo trh spotřebního zboží a neznamenal nezvládnutelné sociální důsledky a reakce.

Předpokládá se, že mechanismy budou stanovovány pružně pro každý rok, popř. přizpůsobovány i v průběhu roku podle konkrétních podmínek ekonomického, cenového a mzdového vývoje.

Pojetí mechanismu vychází z toho, že pro podnikatelské subjekty a pro rozpočtové organizace bude pro každý rok stanoven směrný růst průměrných nominálních mezd, a to na podkladě ocenění konkrétního vývoje hospodářství. Pokud vývoj životních nákladů se výrazně odchýlí od předpokladů, bude směrný růst v průběhu roku upravován.

Konkrétní pravidla se stanoví pro rok 1991. Pravidla vycházejí z toho, že příští rok bude obdobím cenového nárazu a že současně je nezbytné dosáhnout (vzhledem k předpokládanému poklesu národního důchodu o cca 5-10% a snížení hmotných zdrojů osobní spotřeby) poměrně výrazného snížení úrovně reálných mezd. Navrhovaný mechanismus přizpůsobování růstu mezd vzestupu životních nákladů vede při zvýšení těchto nákladů o 30% ke snížení úrovně reálné mzdy o cca 10%.

Navrhovaný postup přizpůsobování individuálních mezd pracovníků (v rámci upraveného směrného růstu) na základě dojednání v kolektivních smlouvách umožňuje pružné konkrétní postupy v podnicích a organizacích. Přitom musí být přednostně zabezpečeno zvyšování minimální mzdy. Úpravou minimální mzdy úměrně růstu životních nákladů se bude zvyšovat počet pracovníků, kterým bude minimální mzda vyplácena a současně se bude zužovat prostor pro diferenciaci mezd ostatních pracovníků.

Nemocenské zabezpečení

Zvýší se maximální hranice čisté denní mzdy, z níž se stanoví peněžitá dávka nemocenského zabezpečení nahrazující mzdu a sjednotí se její výše na 200 Kčs. Obdobně se zvýší maximální hranice čistého denního služebního příjmu stanovená předpisy o nemocenské péči v ozbrojených silách.

S růstem průměrných mezd se rozšiřuje okruh občanů, kterým je omezena výše peněžitých dávek nemocenského zabezpečení nahrazujících mzdu pevně stanovenou maximální hranicí. V současnosti činí maximální hranice čisté denní mzdy, z níž se uvedené dávky stanoví, 150 Kčs a pro vybrané pracovníky v hornictví 180 Kčs. Návrh na zvýšení vychází z předpokladu, že by tato maximální hranice měla být udržována na výši odpovídající 1,5 násobku průměrné mzdy v národním hospodářství tak, aby se toto omezení nevztahovalo na více než 20% občanů účastných nemocenského zabezpečení. Uvedenému násobku odpovídá v tomto roce přibližně hranice 180 Kčs. K jejímu poslednímu zvýšení na částku 150 Kčs došlo již v roce 1984.

Zvýšení maximální hranice čisté denní mzdy se musí týkat všech peněžitých dávek nemocenského zabezpečení nahrazujících mzdu, tj. nemocenského, podpory při ošetřování člena rodiny, peněžitá pomoci v mateřství, jakož i vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství, u něhož půjde o zvýšení maximální hranice průměrného čistého týdenního výdělku, ze něhož se vychází při stanovení této dávky.

Vyplácené peněžitá dávka nemocenského zabezpečení nahrazující mzdu budou přizpůsobovány i v případech, kdy dojde k trvalé změně základní mzdy v průběhu jejich pobírání, resp. v průběhu další mateřské dovolené, o níž se poskytuje ve stanovených případech peněžitá pomoc v mateřství ze stejné čisté denní mzdy jako předchozí peněžitá pomoc v mateřství.

Při předpokládaném prudkém růstu mezd v nadcházejícím období

by mohlo docházet k výraznému poklesu úrovně těchto dávek vzhledem k pracovním příjmům. Navrhuje se proto zabezpečit přizpůsobování těchto dávek v případech individuálního růstu mzdy i v době jejich pobírání, resp. v době další mateřské dovolené, po níž nastoupí žena na novou mateřskou dovolenou nejpozději do 3 let a 1 měsíce věku předchozího dítěte a splňuje jinak podmínky pro to, aby se jí nová peněžitá pomoc v mateřství stanovila ze stejné čisté denní mzdy jako v předchozí dovolené.

Zvýší se částka pohřebního a dále se bude upravovat tak, aby reagovala na růst nákladů spojených s vypravením běžného pohřbu.

Minimální výše peněžitá dávka nemocenského zabezpečení nahrazující mzdu bude určena obecnou procentní sazbou z čisté minimální mzdy jako jediný zdroj příjmů. Vzhledem k předpokládané konstrukci minimální čisté mzdy vycházející z 10% navýšené částky (tj. o náklady spojené s výkonem zaměstnání) důchodu upraveného jako jediný zdroj příjmu, odpovídá této částce dávka nemocenského zabezpečení nahrazující mzdu stanovená 90% sazbou z minimální čisté mzdy.

Státní podpora rodinám s dětmi

Dávky státní podpory rodinám s dětmi doplňují nebo nahrazují příjem rodin, popřípadě řeší specifické sociální situace a proto se budou v nastávajícím období měnit tak, aby se udržovala jejich reálná hodnota a zabezpečovalo plnění účelu jednotlivých dávek.

Přídavky na děti a výchovné k důchodům

Valorizace, kompenzující růst životních nákladů na děti, se nenavrhuje formou zvyšování přídavků na děti, ale zvyšováním státního vyrovnávacího příspěvku, který bude postupně diferencován podle věku dítěte. Tento přístup vytvoří předpoklady k celkovému postupnému přebudování systému přídavků na děti. Zvyšování přídavků na děti ve stávající podobě by prohlubovalo jejich sociální nespravedlnost a prakticky znemožnilo budoucí změnu systému, uvažovanou k datu daňové reformy.

U výchovného, které nahrazuje přídavky na děti u poživatelů důchodů, se i při věkové diferenciaci předpokládá, že státní vyrovnávací příspěvek bude poskytován na děti poživatelů důchodů vždy v jednotné výši – a to v maximální částce.

Zvyšování státního vyrovnávacího příspěvku bude pravidelně prováděno v závislosti na růstu životních nákladů, vždy, kdy tento růst dosáhne 5% tak, aby se zachoval podíl účasti státu na krytí výdajů rodin na děti.

Příplatky k přídavkům na děti a k výchovnému na děti, které jsou podle posudku příslušného orgánu dlouhodobě těžce zdravotně postižené a vyžadují mimořádnou péči, nebo mimořádnou péči zvlášť náročnou, se budou upravovat stejně jako pevné částky v důchodovém zabezpečení. Tyto příplatky jsou vypláceny celkem na 36 tisíc dětí.

Přídavky na děti vyjadřují podíl účasti státu na krytí výdajů rodin na řádnou péči a výchovu dětí. V současné době kryjí průměrně 32% racionálních nákladů na děti. Přídavky na děti se vyplácejí v ČSFR na 4,2 mil. dětí nákladem 17 miliard ročně.

Současný systém přídavků na děti, diferencovaný podle počtu dětí v rodině nevyhovuje, protože nepřihlíží k rozlišení rozdílných životních nákladů podle věku dětí v rodině. Náklady na okamžitou změnu by však, při zachování současných nároků, byly neúměrně vysoké.

Výchovné k důchodům se vyplácí v ČSFR na 139 tis. dětí a navržený postup valorizace vychází ze skutečnosti, že sociální situace důchodců obecně je v porovnání s ostatním obyvatelstvem nepříznivější a že věk jejich nezaopatřených dětí je vzhledem i k vyššímu věku rodičů zpravidla v průměru vyšší. Toto řešení respektuje rovněž možnosti technického zpracování.

Zákonné opatření předsednictvo FS ČSFR č.206/1990 Sb., o státním vyrovnávacím příspěvku zmocňuje vládu ČSFR nařízením vlády zvýšit tento příspěvek, a to i jen pro některé skupiny osob.

Navrhuje se jeho výši měnit shodně s termíny, kdy budou upravo-

vány mzdy a analogicky s přijatými postupy těchto změn. Vláda ČSFR je zmocněna upravit hranici přípustného příjmu a výši rodičovského příspěvku, zvýší-li se mzdy alespoň o 5% svým nařízením tak, aby se zachovala reálná hodnota této dávky.

Jde o státní dávku, poskytovanou rodiči, který se celodenně osobně řádně věnuje péči mladší 3 let věku (resp. 7 let). Při pobírání této dávky je umožněna omezená pracovní činnost rodiče max. na 2 hod. denně nebo příjmem 800 Kčs měs. Příspěvek se poskytuje cca 320 tis. ženám ročně.

Další dávky pro rodiny a děti

Vedle dávek, které se týkají velkých sociálních skupin, existuje řada dílčích, co do rozsahu poskytování méně významných dávek, jejichž výplata je však pro individuální řešení těchto menších skupin občanů významná. I tyto dávky je třeba s růstem životních nákladů zvyšovat. Jedná se o následující případy:

Zvýšení cen zboží a potřeb pro novorozence a děti do 1 roku věku – vyvolené sjednocením daně z obrátu – bude kompenzováno zvýšením (alespoň o 1000 Kčs) při první úpravě podpory při narození dítěte. Další zvyšování bude vázáno na růst cen potřeb pro novorozence a úpravy budou provedeny při zvýšení o 10%.

Zaopatřovací příspěvek, který zabezpečuje rodinu vojáka během jeho základní nebo náhradní vojenské služby se navrhuje zvýšit vždy, když životní náklady stoupnou o 5%. Odpovídajícím způsobem bude zvýšena i horní hranice příspěvku na úhradu za užívání bytu vojáka během jeho základní (náhradní) služby.

Dávka, zabezpečující řádnou péči a výživu dětí svěřených do pěstounské péče bude upravována podle růstu životních nákladů, vždy když tyto náklady vzrostou o 5%.

Pevná dávka za výkon pěstounské péče (společenské ocenění této činnosti) bude upravována v časových intervalech shodných s úpravou pevných – jednotných sazeb dávek v důchodovém zabezpečení.

Vdovský příspěvek je poskytován ovdovělým mužům pečujícím alespoň o jedno nezaopatřené dítě, jako kompenzace zvýšených nákladů domácnosti při ztrátě matky. Výše dávky je v současné době závislá na výši měsíčního příjmu otce (3 pásma). Navrhuje se sjednotit výši dávky a nevázat ji na příjem otce. Další úpravy dávky budou obdobné jako úpravy pevných částek v důchodovém zabezpečení.

Důchodové zabezpečení

Důchody se pohybu cen a mezd budou přizpůsobovat pravidelným zvyšováním, a to i o stanovené procento z výše důchodu, nejméně však o stanovené pevné částky. Vláda stanoví procento zvýšení podle růstu průměrné mzdy a pevné částky minimálního zvýšení s přihlédnutím k růstu životních nákladů. Zvýšení důchodů se provede, pokud dosáhne růst průměrné mzdy alespoň 5% nebo růst životních nákladů alespoň 10%, nejdříve však po uplynutí 3 měsíců od posledního zvýšení důchodů.

Procentní zvýšení důchodu podle růstu průměrné mzdy umožňují ve vztahu ke mzdám proporcioální růst důchodů úměrně vývoji pracovních příjmů. Nezbytné však bude přihlížet i k odůvodněným potřebám důchodců při případném přechodném poklesu reálných mezd, neboť možnosti důchodců přizpůsobit se změnám cenové úrovně jsou velmi omezené. Stanovení minimálního zvýšení zajistí, že u důchodců s nižšími důchody bude zvyšování zabezpečovat v dohodnuté míře zachování reálné hodnoty dávky a důchodci s vyššími důchody se budou na eventuelním nižším růstu reálných příjmů podílet obdobně jako pracující.

Stanovením tempa růstu průměrných mezd a životních nákladů při němž je pokládáno za nezbytné přistoupit ke zvýšení důchodů, zabezpečuje důchodcům obdobný přístup, s jakým uvažuje u pracujících pokud jde o zvyšování jejich příjmů. V důchodovém zabezpečení je však třeba respektovat i systém výplat důchodů který neumožňuje změny ve výši i všech důchodů častěji, než po 3 měsících.

Změny v konstrukci důchodů

Částky omezující započítávání dosažených výdělků pro účely dů-

chodového zabezpečení a částky omezující výši důchodu při vzniku nároku na důchod budou zvyšovány v závislosti na růstu příjmu tak, aby relace těchto omezujících částek k průměrné mzdě zůstávaly v zásadě na úrovni dosažované na počátku platnosti zákona o sociálním zabezpečení č.100/1988 Sb.

Při odchodu do důchodu by nemělo docházet k nepřiměřenému poklesu příjmu. Proto je potřebné, aby konstrukce výpočtu důchodu, včetně řady omezení zabudovaných do tohoto systému, umožňovala zachovávat přiměřený vztah mezi úrovní důchodů a pracovními příjmy. To je však při růstu úrovně příjmů možné pouze tehdy, když všechny prvky konstrukce důchodu a všechna omezení, která se při výpočtu důchodu vyskytují, budou v určité relaci k průměrným mzdám. Těmito omezeními jsou např. částky 2500, 6000 a 10 000 Kčs stanovující způsob redukce dosažovaných výdělků pro účely důchodového zabezpečení, částky 2800, 2900, 3250, 3800 Kčs stanovující nejvyšší výměry důchodů v závislosti na pracovní kategorii, částka 1500 Kčs rozhodná pro krácení vdovského důchodu při souběhu s výdělkem apod.

K poklesu úrovně nově přiznávaných důchodů ve vztahu ke mzdám nyní přistupuje i to, že v důsledku valorizace vyplácených důchodů mohou vyplácené důchody převýšit úroveň srovnatelných důchodů nově přiznaných. Pro rok 1991 se počítá s tím, že i důchody přiznané v tomto roce budou valorizovány a tím bude udržen potřebný soulad mezi důchody vyplácenými a přiznanými. Nejpozději počátkem roku je však potřebné, aby všechny omezující částky používané v konstrukci důchodu bylo možno průběžně zvyšovat v relaci k růstu průměrných mezd. Obdobně je potřebné upravovat i důchody a dávky, jež jsou dosud stanoveny pevnou částkou, jako např. důchody manželek, zvýšení důchodu pro bezmocnost, výchovné apod. Výhodný by byl systém, který by umožňoval, aby jednotlivé omezující částky činily stále přibližně stejné procento z průměrné mzdy a aby výdělky rozhodně pro stanovení výše důchodu byly průběžně valorizovány podle růstu mezd a důchody vypočítávány z těchto valorizovaných výdělků.

K zavedení systému, který by umožňoval zvyšovat částky omezující nově přiznávané důchody v závislosti na vývoji mezd, je třeba novelizovat zákon o sociálním zabezpečení a zmocnit vládu k zavedení takového systému.

Sociální dávky pro staré a invalidní občany a pro další skupiny obyvatel

Dávky sociální péče, které nejsou podmíněny sociální potřebností, zabezpečují menší skupiny obyvatel a řeší jejich specifické sociální situace. Jejich pobírání je pro ně velmi významné a při řešení sociálních důsledků ekonomické reformy budou upravovány tak, aby se zachovala jejich reálná hodnota a zamýšlený účel.

Výše dávek, která je stanovena v pevné částce, bude upravována podle konkrétních podmínek, např. ceny pomůcek pro těžce zdravotně postižené apod. Tyto úpravy lze provést změnou vyhlášek č.151 a 152/1988 Sb. republik.

Jednorázová dávka je poskytována např. na pořízení kompenzačních a ortopedických pomůcek pro těžce zdravotně postižené občany, na pořízení motorového vozidla pro občany postižené na nosném nebo pohybovém ústrojí, na úpravu bytu pro zdravotně postižené apod. (Týká se asi 50 tis. osob). Nejčastěji poskytovanou opakovanou dávkou je příspěvek na provoz motorového vozidla.

V této souvislosti bude třeba řešit úpravy některých sociálních dávek pro stanovené skupiny pracovníků, např. zvláštní příspěvek horníkům.

Uváděné částky jsou orientační, vycházejí z předběžných návrhů na minimální důchod jako jediný zdroj příjmů jednotlivce po kompenzaci zvýšení cen tepla a energie.